

NÁLEZY MELANICKÝCH FORIEM DROBNÝCH CICAVCOV NA PODUNAJSKEJ ROVINE

¹IVAN BALÁŽ, ¹ZUZANA BRIDIŠOVÁ, ²MICHAL AMBROS

¹Katedra ekológie a environmentalistiky, Fakulta prírodných vied, Univerzita Konštantína Filozofa, T. A. Hlinku 1, 949 74 Nitra, e-mail: ibalaz@ukf.sk, zbridisova@ukf.sk

²Štátna ochrana prírody SR, Správa Chránenej krajiny Ponitrie, Samova 3, 949 01 Nitra, e-mail: ambros@soprs.sk

ÚVOD

Melanizmus je geneticky podmienený a jedná sa o vzácny úkaz majúci všeobecne biologický význam. Farebné anomálie sťažujú determináciu foriem a súvisia so šírkou farebnej variability niektorých druhov. Farebné odchýlky sú nielen rôzne časté, ale môžu mať aj rôznu kvalitu u rôznych druhov cicavcov. U niektorých môžu súvisieť s letálnym faktorom alebo menšou životaschopnosťou, takže sú v prírode postupne eliminované prírodným výberom. V iných prípadoch je ťažko niekedy hovoriť o anomáliách, nakoľko farebné odchýlky už patria do šírky variability u druhu.

Lokalita Hanské pasienky v katastrálnom území obce Orechová Potôň

Lokalita Čerhát v katastrálnom území Komárno

Crocidura leucodon

ZHODNOTENIE NÁLEZOV

Pri mapovaní lokalít výskytu európsky významného druhu *Microtus oeconomus* v mokradových porastoch *Phragmiti-Magnocaricetea* (od biotopu 8B10000 - trst'ové porasty stojatých vôd a močiarov *Phragmites*, až po biotop 8B20000 - vysokosteblové ostricové porasty *Magnocaricata*) na Podunajskej rovine sme v rokoch 2002 a 2005 odchytili 3 exempláre 2 druhov drobných cicavcov s výskytom úplného melanizmu. Dva jedince druhu bielozubka bielobruchá (*Crocidura leucodon* HERMANN, 1780) sme zistili 27.10.2002 a 28.10.2002 na lokalite Čerhát v katastrálnom území obce Komárno (kód štvorca Databanky fauny Slovenska - DFS 8274). Melanickú formu jedinca druhu hraboš poľný (*Microtus arvalis* (PALLAS, 1779) sme chytili 21.9.2005 na lokalite Hanské pasienky v katastrálnom území obce Orechová Potôň, časť Dolná Potôň (kód štvorca DFS 7971). Jedince mali úplne tmavé (čierné) zafarbenie srsti na celom tele s bledším nádychom na prstoch predných labiek. Srst' nájdených druhov bola jemná so špecifickou kvalitou odlišnou od kvality srsti s tradičným zafarbením.

Melanické formy (anomálie) boli popísané u viacerých druhov drobných cicavcov, napr. u *Clethrionomys glareolus* (BOBEK & BARTKE, 1967, BAUMLER, 1978), u *Apodemus sylvaticus* (HOLIŠOVÁ et al., 1964), u *Cricetus cricetus* (JACOBI, 1928). Výskyt úplného melanizmu u *Microtus arvalis* uvádzajú REICHSTEIN (1957), REICHSTEIN & KULICKE (1958). Počas odchytoch pri obci Matejovce pri Poprade v nadmorskej výške 700 m n. m. zaznamenali KOCIAN & ŽIAK (1992) výskyt melanické formy *Microtus arvalis* vo veku asi 3 mesiace.

Správny o farebných mutáciách u piskorovitých sú relatívne vzácne. U druhu *Neomys fodiens* sú uvádzané prípady rôzneho stupňa melanizmu (JACOBI, 1928, KAHMAN & RÖSSNER, 1956, HANÁK, 1957, JANEČKOVÁ, 2001). Dva melanické exempláre *Neomys anomalus* ulovili AMBROS et al. (1980).

Na základe počtu zaznamenaných prípadov anomálne sfarbených cicavcov možno konštatovať, že najčastejšou odchýlkou je albinizmus, menej častý býva melanizmus a najmenej sa vyskytuje flavizmus, resp. rufinizmus. Vzájomný pomer vychádza 10:5:1 (HERÁŇ & MAZÁK, 1976). Z genetického hľadiska sa nedá rozhodnúť, ktoré z odchýlných sfarbení sú spôsobené spontánnou mutáciou, a ktoré odchýlné formy sa vyštiepili v populácii v dôsledku vlohových interakcií a existencie mnohých alelických sérií, ktoré podmieňujú sfarbenie srsti.

Príčinami vzniku farebných anomálií sú jednak ekologické faktory, najmä vlhkosť (SIMROTH, 1905; HANÁK, 1957) a tiež sú geneticky determinované (REICHSTEIN, 1957; SEARLE, 1968). Melanické zafarbenie je spôsobené mutáciou príslušného génu, resp. homozygotným stavom recesívnej alely, pre ktorú sa používa symbol „a“.

Adultný samec *Microtus arvalis* s úplnou formou melanizmu

Tabuľka: Telesné miery melanických foriem *Crocidura leucodon* a *Microtus arvalis*

Somatické znaky	Rozmery		
	<i>C. leucodon</i> adultný samec	<i>C. leucodon</i> adultný samec	<i>M. arvalis</i> adultný samec
Hmotnosť tela v g	11	8	37
Dĺžka tela v mm	72,5	75	114
Dĺžka chvosta mm	30,5	34	42
Dĺžka zadného chodidla mm	12,5	11,5	17

Výskum a spracovanie výsledkov bolo uskutočnené v rámci riešenia projektov MŠ SR VEGA 1/2364/05 a VEGA 1/4344/07.